

Manual vid misstanke om människohandel

Skydd och stöd till människohandelsoffer

Rapport 2016:5

Länstyrelsen
Stockholm

Förord

Människohandel, oavsett exploateringsform, är en stor samhällsutmaning och kan enbart bekämpas genom tvärsektoriellt och internationellt samarbete. Ett långsiktigt arbete mot människohandel kräver att personer som faller offer för detta brott identifieras, erbjuds stöd och skydd, betänketid, samt ges möjligheter att bygga upp sina liv igen genom olika alternativ. Det är av största vikt att yrkesverksamma som kommer i kontakt med ett offer för människohandel agerar. En misstanke kan räcka.

Länsstyrelsen i Stockholm har sedan våren 2014, i sin roll som nationell samordnare mot prostitution och människohandel, arbetat med att ta fram en manual vid misstanke om människohandel (MMM). Manualen är ett dokument som tar avstamp i befintlig lagstiftning och operativt arbete i syfte att erbjuda grundläggande skydd och stöd till offer för människohandel.

Syftet med denna manual är att stötta yrkesverksamma som kommer i kontakt med personer som utsatts för människohandel. Manualen tydliggör vilket ansvar myndigheter har gällande stöd och skydd till offer för människohandel, hur de kan agera vid människohandelsärenden men också vilket metodstöd de har tillgång till från Länsstyrelsen i Stockholm. Manualen är tänkt att användas av yrkesverksamma i sin yrkesutövning.

Framtagandet av detta dokument har letts av utvecklingsledare Endrit Mujaj på Länsstyrelsen i Stockholm. Arbetet har skett i samverkan med International Centre for Migration Policy Development (ICMPD) och yrkesverksamma inom Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten, Migrationsverket, Mikamottagningarna, Regionskoordinatorerna mot människohandel, Plattformen Civila Sverige mot människohandel och yrkesverksamma inom socialtjänsten.

Stockholm i februari 2016

Kristin Marklund, Enhetschef

Patrik Cederlöf, Nationell samordnare

Länsstyrelsen riktar ett stort tack till experter och yrkesverksamma som haft en aktiv roll i framtagandet av denna manual:

Anna Sander, Talita

Ewa Carlenfors, Polismyndigheten

Henrik Sjölander, Justitiedepartementet

Ida Elfving, Unga Kvinnors Värn (UKV)

Johan Christiansson, Regionskoordinator mot människohandel Stockholm

Josephine Appelqvist, Talita

Kajsa Törnqvist Netz, Migrationsverket

Kajsa Wahlberg, Nationell rapportör mot människohandel, Polismyndigheten

Lars R. Ågren, Åklagarmyndigheten

Lisa Green, Regionskoordinator mot människohandel, Skåne

Madeleine Sundell, Frälsningsarmén

Marie Näslund, Polismyndigheten

Mihail Stoican, Socialdepartementet

Ninna Mörner, Plattformen Civila Sverige mot människohandel

Per Englund, Nationella Operativa Avdelningen, Polismyndigheten

Petra Malmström, Mikamottagningen Göteborg

Pia Turesson, Mikamottagningen Stockholm

Thomas Ahlstrand, Åklagarmyndigheten

Länsstyrelsen i Stockholm vill också tacka International Centre for Migration Policy Development (ICMPD) för samarbetet: Melita Gruevska Graham, Elena Petreska och Elisa Trossero.

Innehåll

Förord	3
Innehåll	5
Ordlista	7
Kontakt	9
Inledning	12
Så här använder du manualen	12
Principer för bemötande	13
Relevanta aktörer	13
Steg och åtgärder	18
Steg 1: Identifiering	18
Åtgärd 1: Initial insats	18
Åtgärd 2: Grundläggande behov och information.....	20
Åtgärd 3: Riskbedömning	22
Åtgärd 4: Tolkhjälp.....	24
Åtgärd 5: Betänketid	25
Steg 2: Skydd	27
Åtgärd 1: Information om stödalternativ och villkor	27
Åtgärd 2: Information om juridiska alternativ	28
Åtgärd 3: Behovsprövning	30
Åtgärd 4: Tillhandahållande av stöd och skydd.....	31
Steg 3: Hjälpa på längre sikt och social inkludering	33
Åtgärd 1: Gemensamt framtagande av individuell behandlingsplan	33
Åtgärd 2: Anpassning och social inkludering.....	34
Åtgärd 3: Rättsligt stöd och hjälp.....	36
Steg 4: Stöd för frivilligt återvändande	38
Åtgärd 1: Beslutet att söka stöd för frivilligt återvändande	38
Åtgärd 2: Bevilja rätt att delta i Återvändandeprogrammet Människohandel Prostitution.....	39
Åtgärd 3: Ansökningsformulär för Återvändandeprogrammet Människohandel Prostitution.....	40

Steg 5: Straffrättsligt förfarande	41
Åtgärd 1: Förundersökning	41
Åtgärd 2: Stöd före rättegången	42
Åtgärd 3: Stöd under rättegången	43
Åtgärd 4: Stöd efter rättegången	45
Åtgärd 5: Stöd för ersättningskrav	45

Bilagor

Ansökan om tidsbegränsat uppehållstillstånd eller betänketid med stöd av 5 kap. 15 § utlänningslagen (2005:716)	49
Förundersökningskungörelsen (FUK)	51

Ordlista

Barn: Alla personer under 18 år (kallas också ibland "minderårig").

Betänketid: Detta är ett tidsbegränsat uppehållstillstånd om 30 dagar i enlighet med utlänningslagen (5 kap. 15 §) då det potentiella offret kan återhämta sig från det brott hon/han drabbats av och ta ställning till om hon/han vill samarbeta med de brottsutredande myndigheterna. Detta är också i linje med artikel 13 i Europarådets konvention om bekämpande av människohandel. Syftet med betänketid är att ge offret möjlighet att återhämta sig och fundera över sina alternativ, till exempel om hon/han vill återvända till sitt ursprungsland, medverka i ett rättsligt förfarande eller, om möjlighet finns, stanna i Sverige.

Bistånd och skydd, enligt Socialtjänstlagen (SoL): Enligt socialtjänstlagen är målet med biståndet att tillförsäkra en skälig levnadsnivå för mottagaren och det ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv. Biståndet ska omfatta boende, stöd vid kontakt med andra myndigheter, ekonomiskt bistånd, tolkning och psykosocialt stöd. Enligt Socialtjänstlagen (4 kap. 1§) anges att "den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt." Enligt 4 kap. 2§, i socialtjänstlagen anges att socialnämnden får ge bistånd utöver vad som följer av 1 § om det finns skäl för det. I 5 kap. 11§, i socialtjänstlagen anges att "till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp", vilket innefattar formellt identifierade offer för människohandel. Lagen innehåller också bestämmelser som rör mottagandet av barn, som baseras på att hänsyn alltid ska tas till barnets bästa vid beslut om boende och bistånd för barn med stödbehov.

Boende: Boende erbjuder offer för människohandel en plats att känna trygghet och vila på. De flesta boenden drivs av frivilligorganisationer anslutna till Plattformen Civila Sverige mot människohandel och de kan erbjuda olika nivå av skydd, och olika långtgående hjälpinsatser. Vanligen erbjuder man; sängplats, mat, samtalsstöd, socialt sammanhang, hjälp med myndighetskontakter, hjälp vid eventuell polisanmälan, hjälp med vardagliga behov som till exempel att söka vård. Drygt hälften av offren för människohandel på frivilligorganisationernas boenden har placerats där av myndigheter, resterande har frivilligorganisationen som första kontaktpunkt.

Destinationsland: Det land som är slutdestination för en person som är utsatt för människohandel (kallas också "mottagarland").

Första kontaktpunkt: Institutioner/organisationer som fungerar som centrala punkter för information, vidareutredning och initialt stöd för potentiella offer.

Människohandel: Enligt 4 kap. 1 a § brottsbalken (2010:371) beskrivs brottet människohandel på följande sätt: "Den som, i annat fall än som avses i 1 §, genom olaga tvång, vilseledande, utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med annat sådant otillbörligt medel rekryterar, transporterar, överför, inhyser eller tar emot en person i syfte att han eller hon ska exploateras för sexuella ändamål, avlägsnande av organ, krigstjänst, tvångsarbete eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte, döms för människohandel till fängelse i lägst två och högst tio år. Den som begår en gärning som avses i första stycket mot en person som inte har fyllt arton år döms för människohandel även om inte något sådant otillbörligt medel som anges där har använts. Är ett brott som avses i första eller andra stycket mindre grovt, döms till fängelse i högst fyra år."

Offer för människohandel: *Offer för människohandel* är ett begrepp, inte en egenskap. Det finns dock ingen enhetlig definition av vad ett offer för människohandel är och inte heller något etablerat system för att ge en person status som *människohandelsoffer*. Generellt är ett offer för människohandel en fysisk person som utsatts för människohandel enligt definitionen i Brottsbalken (4 kap. 1§).

Begreppet offer har dock olika betydelser beroende på sammanhanget. I ett straffrättsligt förfarande är målsäganden en person som utsatts för brott eller som kränkts eller skadats av brottet. För att betraktas som målsägande fordras att brottet rapporterats till polisen samt att ett straffrättsligt förfarande inletts. Domstolen beslutar om en person är målsägande när åklagaren väcker åtal. Enligt svensk lag är det nödvändigt att, utöver att klassificeras som målsägande, vara part och/eller höras i domstolsprocessen för att få tillgång till vissa rättigheter, som tolkning, översättning och ersättning för kostnader.

Enligt de internationella konventioner som Sverige förbundit sig till har dock alla identifierade potentiella offer rättigheter som ska tillgodoses, oavsett om man är målsägande eller inte.

Potentiellt offer för människohandel: En person som myndigheterna på rimliga grunder anser är ett offer för människohandel. Indikatorerna för vem som skulle kunna vara ett människohandels-offer är många. Det kan vara en person som kontrolleras av någon annan, fått sitt pass fråntaget, är minderårig och i en utsatt situation som ensamkommande flykting, utnyttjas sexuellt, tvingas tigga, har dålig hälsa eller saknar grundläggande kunskaper i svenska och engelska. Det är därför viktigt att agera genom att göra en polisanmälan när misstankar om människohandel uppstår. Det är polisen som utreder om ett brott har begåtts.

Riskbedömning: En formell procedur för att identifiera och bedöma de risker som är kopplade till den person som stöds situation och framtida stödplan i Sverige och/eller i ursprungslandet.

Social inkludering: Syftar på den process som säkerställer att de som riskerar fattigdom och social utestängning har de möjligheter och resurser som krävs för att delta i det ekonomiska och sociala livet och därmed garanteras en rimlig levnadsstandard. Processen säkerställer också att dessa människor har större delaktighet i beslutsfattande om frågor som påverkar deras liv och tillgång till sina grundläggande rättigheter. Genom en sådan process beviljas individer tillgång till exempelvis utbildning, praktik, sysselsättning, boende, och sjukvård. Ett program för socialt inkluderande kan genomföras i antingen Sverige eller efter återvändande till ursprungslandet.

Transitland: Det land som en person som är utsatt för människohandel reser genom för att nå sin slutdestination.

Tredje land: Tredje land är ett land som inte är medlem i EU eller EES

Ursprungsland: Det land som ett offer för människohandel ursprungligen kommer från (kallas också "återvändandeland").

Återintegration: Återintegrationen av offer fokuserar på att de återförenas med sin familj eller integreras i ett nytt sammanhang. Utöver själva återvändandet omfattar detta även offrets integration i en social miljö och är avsett att vara en långsiktig social och ekonomisk lösning.

Återvändande: En persons frivilliga återvändande till sitt hemland genom Länsstyrelsens program *Återvändandeprogrammet Människohandel Prostitution (ÅMP)*.

Kontakt

Sekretariatet mot prostitution och människohandel

Länsstyrelsen i Stockholm

Tel: 010-223 11 40

Mail: nmt.stockholm@lansstyrelsen.se

Hemsida: www.nmtsverige.nu

Polismyndigheten

Tel: för anmälan: 114 14

Tel: vid akuta fall: 112

Migrationsverket

Tel: 0771-235 235

Mail: GB-Manniskohandel@migrationsverket.se

Mikamottagningarna

Göteborg

Tel: 020-32 73 28

Mail: mikamottagningen@socialresurs.goteborg.se

Malmö

Tel: 020-35 40 40

Mail: mikamalmö@malmö.se

Stockholm

Tel: 08-508 25 501

Mail: mikamottagningen.sof@stockholm.se

Plattformen civila Sverige mot människohandel

Tel: Samordnare Ninna Mörner - 076-5974199

Mail: manniskohandel@gmail.com

Hemsida: www.manniskohandel.se

Regionskoordinatorer mot människohandel

Skåne

Lisa Green

Tel: 0734-35 27 92

Mail: lisa.green@malmö.se

Ylva Grönvall
Tel: 0708-511273
Mail: ylva.gronvall@malmo.se

Stockholm
Johan Christiansson
Tel: 0761-22 56 56
Mail: johan.christiansson@stockholm.se

Västra Götaland
Yvonne Karlsson
Tel: 0703-48 83 49
Mail: yvonne.r.karlsson@socialresurs.goteborg.se

Åklagarmyndigheten (Internationella åklagarkammaren)
Göteborg
Tel: 010-562 70 00
Mail: registrator.int-goteborg@aklagare.se

Malmö
Tel: 010-562 61 62
Mail: registrator.int-malmo@aklagare.se

Stockholm
Tel: 010-562 50 00
Mail: registrator.int-stockholm@aklagare.se

Inledning

Inledning

Så här använder du manualen

Den här manualen bygger på svensk lagstiftning, beprövade erfarenheter samt internationella direktiv.¹ Dokumentet innehåller fem steg och ett antal åtgärder som ska genomföras för att säkerställa effektiv och säker identifiering av personer som kan vara utsatta för människohandel samt erbjuda dessa stöd och skydd. Manualen är främst avsedd för yrkesverksamma som antingen arbetar mot prostitution och människohandel eller kan komma i kontakt med potentiella offer och på så sätt är delaktiga under stödprocessen, till exempel polis, socialtjänst, handläggare på Migrationsverket, frivilligorganisationer, personal på HVB-boenden, åklagare, advokater och psykologer.

Dokumentet är uppdelat i fem steg:

Steg 1 – Identifiering

Steg 2 – Initialt stöd och skydd

Steg 3 – Långsiktigt stöd och social inkludering

Steg 4 – Återvändande

Steg 5 – Straffrättsligt förfarande

Manualen syftar till att vägleda de ovan nämnda aktörerna för att garantera stöd och skydd till personer som misstänks vara utsatta för människohandel. I detta dokument presenteras

- **VILKA** åtgärder som ska vidtas i varje enskilt fall av människohandel
- **NÄR** åtgärderna ska vidtas
- **VEM** som ansvarar för att genomföra åtgärderna och
- **HUR** de beskrivna åtgärderna ska genomföras.

I varje avsnitt ges vägledning för läsaren.

De aktörer som använder sig av manualen måste inte gå igenom stegen och åtgärderna i ordningsföljd, utan kan istället välja det som skulle bidra till att människohandelsoffer får stöd och skydd. Det finns utrymme för flexibilitet och individuell anpassning av stödprocessen. Stegen ska betraktas som en hjälp för yrkesverksamma och bidra till ökad samverkan mellan myndigheter.

Alla åtgärder i detta dokument som berör minderåriga är färgade i blått.

¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/36/EU om förebyggande och bekämpande av människohandel och om skydd av dess offer antogs den 21 mars 2011. Syftet med direktivet är att förstärka skyddet för människohandelsoffer och förbättra de förebyggande åtgärderna genom att skärpa lagföringen av förövarna.

Principer för bemötande

Följande principer bör användas av alla involverade myndigheter och frivilligorganisationer för att säkerställa stöd av hög kvalitet och undvika risken för att personer utsatta för prostitution och människohandel att bli offer på nytt:

- Vara icke-diskriminerande vad avser könsidentitet, etnicitet, religion, funktionsnedsättning, sexualitet och ålder samt juridisk status
- Inte vara dömande vad avser det potentiella offrets tidigare erfarenheter och nuvarande val och beteenden
- Respektera alla beslut som det potentiella offret fattar med kännedom om omständigheterna
- Definiera och respektera förväntningar och skyldigheter

Relevanta aktörer

Länsstyrelsen i Stockholm

Länsstyrelsen i Stockholm har sedan 2009 av regeringen utsetts att nationellt samordna arbetet mot prostitution och människohandel för alla ändamål.² Länsstyrelsen fungerar som en nationell kontaktpunkt och ger operativt och strategiskt metodstöd till myndigheter och frivilligorganisationer i frågor om prostitution och människohandel. Länsstyrelsen i Stockholm ansvarar också för programmet *Återvändandeprogrammet Människohandel - Prostitution* som är ett program i vilket människohandelsoffer kan ingå, oavsett exploateringsform, och som beslutat att frivilligt återvända till sitt ursprungsland och motta fortsatt stöd där.

Länsstyrelsen leder det operativa nätverket Nationellt metodstödteam (NMT). NMT består av myndigheter som arbetar mot prostitution och människohandel, och fungerar som en strategisk resurs för att utveckla och effektivisera samverkan i arbetet mot människohandel. Samarbetet fokuserar särskilt på att stödja arbetet i de län och regioner som i dagsläget har begränsad erfarenhet av arbetet mot prostitution och människohandel. NMT erbjuder operativt metodstöd till kommuner, myndigheter och frivilligorganisationer i människohandelsärenden genom sin Hotline: 010-223 11 40 och via webbplatsen www.nmtsverige.se.

² Efter att denna myndighets funktioner utökats till att omfatta bekämpande av människohandel för andra former av utnyttjande (regeringsbeslut den 11 april 2013) har verksamhetsområdet för Länsstyrelsen i Stockholm utvidgats till att inkludera andra former av utnyttjande inom människohandel, som till exempel tvångsarbete.

Länsstyrelsen har även tillsatt fyra regionskoordinatorer mot människohandel i Skåne, Västra Götaland, Stockholm och Bergslagen.

Regionskoordinatorerna ska:

- Bistå regionala myndigheter, till exempel polis och socialtjänst, med stöd vid människohandelsärenden och på sikt fungera som en regional aktör med spetskompetens gällande människohandel
- Synka arbetet mot prostitution och människohandel som sker på regional nivå med arbetet som sker på nationell nivå genom kontinuerlig kontakt med den Nationella samordnaren mot prostitution och människohandel hos Länsstyrelsen i Stockholm
- Länka vidare människohandelsärenden i regionen till rätt instans

Socialtjänsten

Ansvar för att bevilja bistånd till personer som är utsatta för människohandel i Sverige ligger hos socialtjänsten, som finns i landets samtliga 290 kommuner och stadsdelar. Kommunen har det yttersta ansvaret för personer som vistas i kommunen. Enligt socialtjänstlagen är målet med biståndet att tillförsäkra en skälig levnadsnivå för mottagaren av stödet. Socialtjänsten har befogenhet att vidta nödvändiga åtgärder under alla skeden av identifierings- och stödprocessen, så länge som behoven hos den person som utsatts för människohandel kvarstår.

Om ett barn misstänks vara offer för människohandel är socialtjänsten den myndighet som har huvudansvaret vad gäller att utreda om ett barn behöver stöd från socialtjänsten samt avgöra om barnet behöver omedelbart skydd.³

Polisen

När ett potentiellt offer för människohandel upptäcks kan det ofta vara den lokala polisen som är den första kontaktpunkten. Polisen upprättar en anmälan och inleder en förundersökning samt håller ett första förhör med offret. Om offret behöver hjälp och stöd kan detta tillhandahållas av socialtjänsten, frivilligorganisationer eller polisen. Polisen bör också göra en riskbedömning gällande offret. Polis och åklagare samarbetar under förundersökningen i syfte att samla och säkra bevisning, till grund för ett eventuellt åtal. Den som leder en förundersökning, oftast en åklagare men ibland polisen, är den som är behörig att hos Migrationsverket ansöka om betänketid och tidsbegränsat uppehållstillstånd⁴ för offret.

³ 11 kap. § 1. Socialtjänstlagen (2001:453)

⁴ FUK 14 a § En utlänning som kan beviljas ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen (2005:716) ska av förundersökningsledaren underrättas om den möjligheten. Förordning (2007:321)

Migrationsverket

Handläggare på Migrationsverket kan i sitt arbete komma att upptäcka offer för människohandel och myndighetens roll är bland annat att utreda och fatta beslut i ärenden som rör betänketid samt tidsbegränsat uppehållstillstånd för bevispersoner (målsäganden och vittnen) i enlighet med Utlänningslagen (5 kap. 15 §).

Internationella åklagarkammaren (Åklagarmyndigheten)

Internationella åklagarkammarens kontor, som finns i Stockholm, Göteborg och Malmö, täcker in hela Sverige och har operativt ansvar för förundersökningar och åtal i människohandelsärenden. Åklagarna och polistjänstemännen spelar en viktig roll vid ansökan om betänketid för det potentiella offret för människohandel. Åklagaren leder förundersökningen och för talan vid rättegången. Åklagaren kan initialt bistå vid utkrävande av skadestånd från förövarna. Åklagaren kan begära att ett målsägandebiträde, det vill säga en advokat eller annan jurist, kan förordnas att bistå brottsoffret i domstolen och med skadestandsfrågan.

Plattformen Civila Sverige mot människohandel

Organisationerna i Plattformen Civila Sverige mot människohandel identifierar många potentiella offer och erbjuder ofta direkt boende samt långsiktigt stöd för de som väljer att stanna efter rättegång. De här tjänsterna kan tillhandahållas i samarbete med kommunens socialtjänst och polisen. Plattformen Civila Sverige mot människohandel är ett nätverk mellan ett tjugotal ideella organisationer som samordnar insatserna till utsatta för människohandel. Plattformens organisatörer identifierar många potentiella offer och kan bland annat erbjuda direkt stöd, skyddat boende, samtalsstöd och långsiktigt stöd. Plattformen samlar kontinuerligt in statistik över utsatta plattformens medlemmar möter och sammanställer dessa årligen till den nationella rapportörens lägesrapport. Plattformen samarbetar med myndigheter på olika nivåer i gemensam strävan att förbättra stödet till utsatta. Många gånger är det inom plattformens boenden som kommuner, socialtjänst och polis placerar offer för människohandel. Plattformen är del av samhällets stöd och står även för det kompletterande stödet. Plattformen genomför 2016 en certifieringsprocess av medlemmarnas stödinsatser för att kvalitetssäkra stödet. Arbetet med att ta fram ett nationellt stödprogram sker med stöd av Länsstyrelsen i Stockholm. Det är ett pilotprojekt och kan finansiera certifierade aktörers stöd till potentiella offer. Insatserna är kompletterande och gäller stöd inför en polisanmälan och integrationsprogram för de som väljer att inte återvända samt även vissa punktinsatser som samhället inte står för. Plattformen Civila Sverige mot människohandel arbetar också för stärkta rättigheter för offer för människohandel, och övervakar implementering av de mänskliga rättigheterna på området. Arbetet samordnas ideellt.

International Organisation for Migration (IOM) Helsingfors

I syfte att utveckla en funktion som möjliggör frivilligt återvändande och återintegration av offer för människohandel med annan nationalitet än svensk har Länsstyrelsen i Stockholm inlett ett nära samarbete med IOM-kontoret i Helsingfors för att implementera Återvändandeprogrammet Människohandel Prostitution

Steg och åtgärder

Steg och åtgärder

Steg 1: Identifiering

ÅTGÄRD 1: INITIAL INSATS

VEM:

När du kommit i kontakt med ett potentiellt offer för människohandel kontaktar du någon av följande, beroende på hur akut situationen är och vilken kommun du ringer ifrån:

- Polisen (114 14 eller 112)
- Nationella sekretariatet mot prostitution och människohandel på Länsstyrelsen i Stockholm. Direktlinje: 010-223 11 40
- Regionskoordinatorerna mot människohandel i regionerna Skåne, Stockholm, Västra Götaland och Bergslagen
- Socialtjänsten i din kommun (i Malmö, Göteborg och Stockholm kan man kontakta Mikamottagningen)
- Efter kontorstid kan du kontakta Socialjouren i din kommun

VAD:

Initial insats innebär att du informerar behöriga myndigheter om att en person antas vara offer för människohandel.

Ett potentiellt offer kan upptäckas via:

- Polisen
- Socialtjänsten
- Länsstyrelsens Hotline
- Migrationsverket
- Frivilligorganisationer
- Tull
- Ambassad eller konsulat
- Sjukvården
- Fackförening
- Arbetsmiljöverket
- Skatteverket
- Transportpersonal
- Familj eller bekanta
- Offret själv
- Någon annan

När socialtjänst, eller andra myndigheter, kommer i kontakt med ett ensamkommande barn bör de ha i åtanke att utreda om barnet är eller har varit utsatt för människohandel och säkerställa att hela utbudet av särskilt skydd och stöd till barn som utsatts för människohandel tillämpas.

Om identifieringsåtgärderna inte definitivt kan fastställa ett potentiellt offers ålder måste involverade myndigheter utgå från att offret är ett barn och erbjuda relevanta skydds- och stödåtgärder i enlighet med detta.

Ü Åtgärd 5: Betänketid

Ü Steg: Initialt stöd och skydd

Ü Steg: Långsiktigt stöd och social inkludering

NÄR:

Omedelbart efter att en person antas vara offer för människohandel.

HUR:

- Länsstyrelsen i Stockholm kan hjälpa dig som yrkesverksam, oavsett myndighet, att etablera en kontakt med den lokala polisen, socialtjänsten och frivilligorganisationer i den kommun där det potentiella offret upptäcks för att informera dem om ärendet och stödja samordningen mellan dessa aktörer under stödprocessen. När det potentiella offret upptäckts av polisen ska samma procedur tillämpas som i punkten nedan.
- Polisen utreder om det finns indikationer på att personen kan ha varit utsatt för människohandel. På polisens intranät finns checklistor med bevis som kan användas som stöd för att identifiera offer för människohandel. För mer stöd finns det också en interaktiv utbildning på polisens intranät som kan användas för att upptäcka och utreda människohandel.
- Efter den initiala insatsen. I enlighet med Polislagen (1984:387)⁵ ska polisen **samverka med socialtjänsten, till exempel genom att informera socialtjänsten om ett människohandelsärende i kommunen.** Socialtjänsten ska placera den brottutsatte på ett adekvat boende, där hon/han erbjuds relevanta skydds- och stödåtgärder.
(Ü Åtgärd 2: Tillgång till grundläggande behov och information).

5 3 § Polisen ska samarbeta med åklagarmyndigheterna. Samarbete ska också äga rum med andra myndigheter och organisationer vilkas verksamhet berör polisverksamheten. Särskilt åligger det därvid polisen att fortlöpande samarbeta med myndigheterna inom socialtjänsten och snarast underrätta dessa om förhållanden som bör föranleda någon åtgärd av dem.

Så snart ett potentiellt offer antas vara ett barn ska socialtjänsten informeras. Socialtjänsten ska följa barnet under hela processen och ha ett nära samarbete med rättsvårdande myndigheter, Migrationsverket (om det handlar om ett ensamkommande asylsökande barn) och andra aktörer till dess att en hållbar lösning med hänsyn till barnets bästa har identifierats och implementerats.

ÅTGÄRD 2: GRUNDLÄGGANDE BEHOV OCH INFORMATION

VEM:

- Polisen eller socialtjänsten (Mikamottagningen eller regionskoordinatorerna om det gäller Malmö, Göteborg och Stockholm) tillhandahåller informationen
- Boendet där offret placeras kan också tillhandahålla informationen

Om det handlar om ett barn ska socialtjänsten alltid vara närvarande för att garantera att barnets grundläggande behov och rättigheter tillvaratas.

VAD:

Tillgodose: a) akuta grundläggande behov och b) information till det potentiella offret.

Polisen ska informera offret enligt Förundersökningskungörelsen (FUK) för att se vilken information som ska ges till offret.⁶

- a) Grundläggande behov ska tillgodoses vad gäller kost, hygien, vila och om nödvändigt akut vård.
- b) Att tillhandahålla information är ett viktigt steg i processen för att få människohandelsoffret att känna sig så tryggt som möjligt. Det är också det första steget mot att bygga upp en förtroendefull relation mellan offret och den aktör, till exempel myndighet eller frivilligorganisation, som för tillfället är i kontakt med henne/honom. Offret ska informeras om de rättigheter och skyldigheter hon/han har så tidigt som möjligt. Information ska ges om:
 - Rättigheter och skyldigheter som potentiellt offer
 - Möjligheten att få betänketid
 - Tillgängliga tjänster (boende, stödsamtal eller annat befintligt stöd)

⁶ Förundersökningskungörelsen (FUK). 13 a §/Träder i kraft 1:2016-01-01

- Möjlighet att beviljas ett målsägandebiträde under utrednings- och rättsprocessen (om det potentiella offret samtycker till att samarbeta med myndigheterna)
- Möjlighet att återvända till ursprungslandet genom Länsstyrelsen Stockholms program *Återvändandeprogrammet Människohandel Prostitution* **Ü Steg 4: Återvändande**
- Eventuella säkerhetsrisker
- Vilka myndigheter, organisationer och andra relevanta aktörer som kan ge stöd, hjälp och vård

NÄR:

Omedelbart efter det initiala stödet.

Ingen utfrågning och inga förhör ska genomföras innan ett potentiellt offer fullt ut har fått akut hjälp, informerats om sina rättigheter, fått möjligheten att tacka nej till att samarbeta med rättsinstanserna samt beretts möjlighet att ställa frågor. Varje individ har rätt att avgöra om hon/han vill få stöd. Ett inledande avvisande av stöd får dock inte leda till att offret inte längre har tillgång till stöd om han/hon senare skulle ändra sig.

HUR:

Om det är polisen som identifierar det potentiella offret ska han/hon förse med information (muntligt eller skriftligt). Om det potentiella offret samtycker till att få ett adekvat boende ska polisen informera socialtjänsten i den aktuella kommunen om det potentiella offret och behovet av ett boende. Socialtjänsten kontaktar den aktör som ansvarar för det skyddade boendet. Om offret identifierats av socialtjänsten ska socialtjänsten överlämna henne/honom direkt till det skyddade boendet och informera polisen efter att ha fått samtycke. I det här fallet kan polisens och/eller socialtjänstens inledande samtal äga rum i det skyddade boendets lokaler. Boendet har rätt till ekonomisk ersättning från socialtjänsten för att de tillhandahåller boende.

När det potentiella offret är ett barn, ska ett språk användas som är lämpligt för barnets utvecklingsnivå.

När det handlar om barn kan exempelvis polisen besluta att initialt utbyta information med behörig företrädare för barnet från socialtjänsten, och sedan låta denne dela informationen med barnet.

VAR:

- Delgivningen av informationen ska ske i en miljö offret upplever som tryggt: till exempel hos socialtjänst eller på boendet, om det potentiella offrets placerats på ett sådant
- Grundläggande behov ska helst tillgodoses i boendets lokaler (om personen i fråga inte vill bli placerad på ett boende måste han/hon ändå få sina behov tillgodosedda)

ÅTGÄRD 3: RISKBEDÖMNING

VEM:

- Polisen ska göra en riskbedömning, i samråd med socialtjänsten om det är nödvändigt
- Socialtjänsten och frivilligorganisationer gör en riskbedömning vad gäller hälsa
- **När det handlar om ett barn har socialtjänsten huvudansvaret**

VAD:

Riskbedömning ska helst göras i samråd mellan aktuella aktörer, *till exempel* mellan polis och socialtjänst, och är ett sätt att utvärdera det potentiella offrets situation i syfte att:

- Identifiera eventuella överhängande hot mot hans/hennes hälsa
- Bedöm behovet av akut sjukvård eller andra brådskande stödbehov
- Polisen bedömer eventuella omedelbara eller framtida risker för hans/hennes, samt närståendes som till exempel barns, säkerhet i den utsträckning det är möjligt
- Fastställa de kommande stegen för att garantera hans/hennes, samt närståendes som till exempel barns, säkerhet och välbefinnande

Riskbedömningen för ett barn som misstänks vara ett människohandels-offer måste också innehålla konkreta åtgärder och steg som omedelbart ska vidtas för att garantera barnets bästa.

När det handlar om ett ensamkommande barn från EU gör socialtjänsten en bedömning av barnets situation, bakgrund och behov och samarbetar med polisen om det finns en pågående polisutredning. Socialtjänsten kontaktar Länsstyrelsen i Stockholm för stöd och vägledning för ett säkert återvändande. **Ü Steg 4: Återvändande.**

Kontakt etableras med aktuell ambassad som kontaktar ansvarig myndighet i ursprungslandet. En förfrågan skickas till den ansvariga myndigheten i ursprungslandet för att inhämta information om tidigare kännedom om

barnet, genomföra en social utredning, en riskbedömning relaterad till människohandelssituationen och ett förslag på en hållbar framtida lösning för barnet. Ett nära samarbete mellan de ansvariga myndigheterna i respektive land är en förutsättning för att bedöma barnets bästa och kunna säkerställa skydd från fortsatt exploatering.

Om den minderårige är medborgare i tredje land (ett land utanför EU/EES) och inte asylsökande är proceduren densamma som ovan.

Om den minderårige är medborgare i tredje land eller ensamkommande asylsökande barn sker kontakten med ursprungslandet via Migrationsverket.

NÄR:

Akuta säkerhetsrisker ska bedömas omedelbart efter initialt stöd. Akuta hälso-risker ska bedömas så tidigt som möjligt, helst innan eller efter att offret fått plats på ett boende. Samtalet bör inledas efter att det potentiella offret har:

- Fått information om grundläggande rättigheter
- Informerats om proceduren för riskbedömning
- Fått möjlighet att ställa frågor eller komma med krav
- Intygat att hon/han känner sig säker
- Gett sitt samtycke

Riskbedömningen kan **inte** genomföras om det potentiella offret:

- Befinner sig på en plats där avskildhet och säkerhet inte kan garanteras
- Är i behov av akut sjukvård
- Ber om juridiskt råd
- Ber att få skjuta upp eller avvisar riskbedömningen

HUR:

Bedömning gällande hälsa ska göras genom ett samtal med offret. Detta visar att den viktigaste frågan är individens välbefinnande och bidrar till att vinna hans eller hennes förtroende. Frågor får **aldrig** ställas om en annan person från miljön eller kretsen i vilken offret befunnit sig i är närvarande (det vill säga andra utnyttjade personer, misstänkta människohandlare, personer som utnyttjar på annat sätt, medbrottslingar och så vidare)

Om personen önskar återvända till sitt hemland ska den information som samlats in ovan utgöra grunden för ansökan om stöd i frivilligt återvändande och återintegration genom Länsstyrelsen Stockholms program *Återvändandeprogrammet Människohandel Prostitution*. **Ü Steg 4: Återvändande**

Om riskbedömningen indikerar att särskilt skydd krävs ska en riskhanteringsplan omgående utformas i samarbete mellan socialtjänsten och polisen, och i samarbete med frivilligorganisation om en sådan är involverad. Planen ska ange de föreskrivna säkerhetsåtgärderna och relaterade procedurer ska beskrivas ingående. Planen kan endast implementeras om det potentiella offret är informerat. Planen måste hanteras med hänsyn till regler som rör säkerhet och sekretess.

En riskbedömning ska uppdateras för att garantera säkerheten för både offret, dess närstående och de som tillhandahåller stödet. Den ska också utgöra en grund för utvecklingen av riskhanteringsplanen inför återvändandet till ursprungslandet inom ramen för återvändandeprogrammet.

Ü Steg 4: Återvändande

Obs! Individer som inte vill genomföra ett samtal (det vill säga inte önskar ta emot stöd) ska förses med information om tillgängligt stöd om de i framtiden beslutar sig för att söka stöd.

ÅTGÄRD 4: TOLKHJÄLP

VEM:

Tolkning via tolkförmedling tillhandahålls av den aktör som ansvarar för offret, till exempel socialtjänst eller polis.

Obs! Under inga omständigheter får myndigheter och boenden förlita sig på tolkning från individer som påträffas tillsammans med det potentiella offret – även när de hävdar att de är en vän, familjemedlem eller liknande.

VAD:

Fullständig samtalstolkning för potentiella offer som inte kan kommunicera på svenska. För den som till viss del kan göra sig förstådd, och vill föra sin egen talan, kan tolk anlitas för att bistå i samtal om det potentiella offret ger sitt samtycke.

NÄR:

När som helst under processen om det bedöms att offret är i behov av tolk.

HUR:

Innan ett samtal inleds måste det potentiella offret informeras om tolkens roll, skyldigheter och ansvar och om hans/hennes rätt att när som helst avvisa en utsedd tolk.

ÅTGÄRD 5: BETÄNKETID

VEM:

- Förundersökningsledaren, polis eller åklagare, ansöker om uppehållstillstånd för betänketid när misstanke om människohandel finns
- Migrationsverket är beslutsfattande myndighet när det gäller uppehållstillstånd för betänketid

VAD:

Betänketid, ibland kallat reflektionsperiod, är ett tidsbegränsat uppehållstillstånd för en period om 30 dagar i enlighet med utlänningslagen⁷ då det potentiella offret kan återhämta sig från det brott hon/han utsatts för och ta ställning till om hon/han vill samarbeta med de brottsutredande myndigheterna. Att ansöka om betänketid är ett viktigt steg i processen för att erbjuda offer skydd och stöd.

Betänketiden syftar också till att stärka det potentiella offrets förtroende för staten och dess förmåga att skydda hennes/hans intressen. Personer som beviljats betänketid och/eller tidsbegränsat uppehållstillstånd (TUT) har samma rätt till hälso- och sjukvård samt socialt stöd som personer bosatta i kommunen. **Betänketiden ska ansökas och beviljas oberoende av en persons vilja att samarbeta i utredningen⁸ och kan följas av att ett tidsbegränsat uppehållstillstånd beviljas för minst 6 månader, om särskilda förutsättningar är uppfyllda. [Ü Steg 2: Skydd](#)**

Huvuddelarna i en betänketid är:

- Tillgång till ett tryggt boende (exempelvis skyddat boende eller HVB-hem)
- Information om tillgängliga alternativ för längre stöd, återvändande till hemlandet via Länsstyrelsens återvändandeprogram [Ü Steg 2: Skydd](#)
- Lämplig tidsperiod för att återhämta sig och överväga alternativ, inklusive möjligheten att samarbeta med rättsvårdande myndigheter, till exempel polis

De involverade myndigheterna (normalt sett polisen i samarbete med socialtjänsten) har en primär skyldighet att inleda en kontakt med ansvariga myndigheter i ursprungslandet för att:

- fastställa barnets identitet, när det handlar om ett ensamkommande barn och vårdnadshavare när det rör sig om en EU-medborgare
- identifiera en långsiktig lösning för barnet

⁷ 5 kap. 15 § (2005:716)

⁸ Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel (2005), artiklarna 13 och 14.

NÄR:

Betänketiden ska ansökas om så tidigt som möjligt i processen och den bör pågå under minst 30 dagar. Ett tidsbegränsat uppehållstillstånd ska beviljas potentiella offer när betänkandetiden löpt ut om omständigheter kräver det. Det är inte nödvändigt att inhämta ett uttalande från det potentiella offret för att förbereda en ansökan om betänketid.

Betänketid kan beviljas även om det potentiella offret befinner sig i en pågående asylprocess!

HUR:

Migrationsverket fattar beslut om ansökan samma dag den tas emot eller senast dagen efter. **Se bilaga: *Ansökan om tidsbegränsat uppehållstillstånd eller betänketid på 30 dagar***

Ansökan om betänketid görs av förundersökningsledare och skickas till Migrationsverket via fax eller e-post:

Fax: 011-23 98 39

E-post: visa.app@migrationsverket.se

Steg 1 – Viktigt att tänka på

- *Kontakta det Nationella sekretariatet mot människohandel på Länsstyrelsen i Stockholm och/eller den lokala polisen när potentiella offer för människohandel upptäcks*
- *Förse det potentiella offret med vad som behövs för att möta grundläggande behov*
- *Erbjud tolkning om det potentiella offret inte behärskar svenska*
- *Kontakta socialtjänsten om det handlar om ett barn*
- *Ansök om betänketid: för det potentiella offret så att hon/han kan få ytterligare stöd och skydd*

Steg 2: Skydd

ÅTGÄRD 1: INFORMATION OM STÖDALTERNATIV OCH VILLKOR

VEM:

- Socialtjänsten i samarbete med boenden. Socialtjänsten har dock huvudansvaret för att garantera att offret är ordentligt informerat.
- Om offret har behov av tolk ska en sådan finnas tillgänglig.

VAD:

Tillhandahålla tydlig och detaljerad information till offret om vilka stödalternativ hon/han har tillgång till och stödets utformning, informera om offrets rättigheter och skyldigheter samt konsekvenser av brott mot regler/avtal:

- Boende
- Måltider
- Kläder (hygienartiklar och grundläggande behov)
- Psykologisk rådgivning och stöd
- Medicinskt stöd
- Socialt stöd
- Juridisk information och stöd **Ü Åtgärd 2: Information om stödalternativ och villkor**
- Skyddsåtgärder
- Tolkning

NÄR:

Snarast möjligt efter det att det potentiella offret identifierats, befinner sig i en trygg miljö och behovsprövning inletts. Information ges med hänsyn till det potentiella offrets tillstånd.

VAR:

Samtalet ska äga rum i en enskild och bekväm miljö.

HUR:

Företrädare för socialtjänsten, och/eller involverade myndigheter och boendet, informerar det potentiella offret om tillgängliga stödalternativ och villkor i Sverige (se listan ovan under **VAD**).

Alternativ och villkor ska kommuniceras direkt till det potentiella offret på ett språk som offret förstår. Du bör:

- Uppmuntra offret att ställa förtydligande frågor
- Regelbundet bekräfta att individen har förstått informationen

- Anpassa informationen efter offrets särskilda behov

Barn ska informeras på ett språk som är lämpligt för barnets utvecklingsnivå. I dessa fall är socialtjänsten närvarande under hela samtalet.

ÅTGÄRD 2: INFORMATION OM JURIDISKA ALTERNATIV

VEM:

- Målsägandebiträde
- Polis
- Socialtjänst

VAD:

Det handlar om att ge korrekt information om de tillgängliga, befintliga juridiska alternativen och angränsande rättigheter. Under det här skedet informeras offret om följande:

- Möjligheten att samarbeta med behöriga myndigheter
- Möjligheten att få betänketid (om detta inte redan ansökts om)
- Möjligheten att beviljas ett tidsbegränsat uppehållstillstånd
- Möjligheten att kräva ersättning **Ü Steg 5: Straffrättsligt förfarande, Åtgärd 5: Stöd för ersättningskrav**
- Möjligheten att återvända till sitt hemland via *Återvändandeprogrammet Människohandel Prostitution* **Ü Steg 4: Återvändande**
- Utredningsstatus (beslut om att förundersökning inleds eller inte inleds, alternativt att den läggs ner)

Rätt till tidsbegränsat uppehållstillstånd

Efter ansökan från förundersökningsledaren får ett tidsbegränsat uppehållstillstånd, som gäller under minst sex månader, beviljas om:

- det krävs för att genomföra en förundersökning eller en huvudförhandling i ett brottmål,
- människohandelsoffret har visat en tydlig avsikt att samarbeta med de utredande myndigheterna,
- människohandelsoffret har brutit alla förbindelser med de personer som är misstänkta för det aktuella brottet i förundersökningen och/eller
- hänsyn till allmän ordning och säkerhet inte indikerar att ett tillstånd inte ska beviljas.

Ett uppehållstillstånd kan förnyas om förundersökningsledaren begär detta och de villkor som anges här fortfarande uppfylls.

Asyl

Att vara offer för människohandel är i sig inte en grund för att beviljas asyl i Sverige. Men omständigheter och det trauma som framkommer kan påverka beslutet i ett asylärende. Eventuellt kan ett uppehållstillstånd på humanitära grunder beviljas. Betänketid kan ansökas parallellt även om människohandelsoffret redan befinner sig i en asylprocess.

VAR:

Samtalet ska äga rum i en bekväm och privat miljö.

NÄR:

Tillsammans med tillhandahållandet av information om stödalternativ och villkor.

Ü Steg2 Skydd, Åtgärd 1: Information om stödalternativ och villkor

HUR:

Förundersökningsledaren ansöker om att domstolen utser ett målsägandebiträde. Målsägandebiträdet ska omgående kontakta offret för att ge nödvändig information om offrets juridiska rättigheter och skyldigheter. (Se skyldigheter i UL 5:15).

Juridiska rättigheter och skyldigheter ska kommuniceras:

- Muntligt eller skriftligt på ett språk som det potentiella offret förstår
- På ett tydligt, professionellt och stödande sätt
- Genom att uppmuntra offret att ställa förtydligande frågor
- Genom att regelbundet bekräfta att individen har förstått det som förklarats
- Med hjälp av en tolk, när detta behövs

Barn ska informeras med ett språk som är lämpligt för barnets utvecklingsnivå. Om en god man utsetts ska denne närvara under samtalet. Barn har rätt till en rad olika stödåtgärder i Sverige, oavsett om de är bosatta här och oavsett om de samarbetar med behöriga myndigheter eller inte. I alla händelser ska ett barn som skiljts från sin familj endast återvända till sitt ursprungsland om det bedöms vara för barnets bästa. Om en god man utsetts ska denne närvara under samtalet. Barnen har rätt till alla tillgängliga stödalternativ i Sverige, oavsett om de är bosatta i Sverige eller, och oavsett om de samarbetar med behöriga myndigheter eller ej. I alla händelser ska ett barn som skiljts från sin familj endast återvända till sitt ursprungsland om det bedöms vara för barnets bästa.

ÅTGÄRD 3: BEHOVSPRÖVNING

VEM:

- Socialtjänsten i samarbete med skyddade boenden
- **När det gäller barn ansvarar enbart socialtjänsten för behovsprövningen**

VAD:

Det är en procedur för att bedöma varje potentiellt människohandelsoffrets stöd- och trygghetsbehov. Hänsyn bör tas till hennes/hans familjesituation och om hon/han har barn bör även barnens behov tas med i bedömningen.

NÄR:

Efter att det potentiella offret har försetts med information om de tillgängliga alternativen, juridiska möjligheterna och eventuella skyldigheter eller villkor som är kopplade till eventuellt stöd.

VAR:

Samtalet ska äga rum i en enskild och bekväm miljö.

HUR:

Behovsprövning ska genomföras med hjälp av en eller flera samtal mellan de behöriga myndigheterna och det potentiella offret. **Socialtjänsten ansvarar för att spara ärendedokumentationen till dess att ärendet stängs.**

Om personen samtycker till att återvända till ursprungslandet ska ärendedokumentationen fungera som grund för ansökan till *Återvändandeprogrammet Människohandel Prostitution*. **Ü Steg 4: Återvändande**

Innan proceduren inleds ska behöriga myndigheter:

- Granska befintlig ärendebeskrivning som Länsstyrelsen i Stockholm eller polisen kan ha tagit emot
- Förklara vem som kommer och vem som inte kommer att ha tillgång till informationen
- Förklara individens möjlighet att avstå från att besvara frågor

När behovsprövningen har slutförts ska det potentiella offret informeras om resultatet.

ÅTGÄRD 4: TILLHANDAHÅLLANDE AV STÖD OCH SKYDD

VEM:

- Boendet i samarbete med socialtjänsten
- Polisen

VAD:

Stödet till de potentiella offren, om de ger sitt samtycke, omfattar boende, hjälp att etablera kontakt med andra instanser, ekonomiskt stöd, tolkning, socialt sammanhang att vistas i, sysselsättning, psykologiskt och juridiskt stöd. Generellt handlar det om att tillhandahålla stöd i enlighet med behovsprövningens resultat, och att uppfylla omedelbara eller akuta behov och säkerställa det potentiella offrets säkerhet. Snabbt stöd och skydd kan förekomma när som helst och flera gånger under hela processen.

Barn som är potentiella offer för människohandel bör placeras på boenden med en hög omsorgsnivå, hög personaltäthet och traumamedveten omsorg bör finnas tillgängligt.

NÄR:

Efter det initiala stödet vid samtycke från det potentiella offret.

VAR:

I det tillgängliga skyddade boendet eller hos socialtjänsten, beroende på var i Sverige det potentiella offret upptäckts.

HUR:

Boendet i samarbete med socialtjänsten erbjuder offren stöd. Typen av stöd kan skilja sig åt beroende på vilka tjänster som är tillgängliga på olika boenden. Polisen ansvarar för att garantera offrets skydd i dialog med det skyddade boendet.

Säkerställa att en kontinuerlig dialog pågår mellan involverade aktörer för att övervaka det potentiella offrets situation, identifiera och bemöta nya behov, problem som uppstår eller missnöje med tjänsterna eller de individer som är delaktiga i att tillhandahålla tjänsterna, att kontrollera och uppdatera riskbedömningsplanen. Resultatet av alla bedömningar ska kommuniceras och diskuteras med det potentiella offret.

I slutet av den första stödperioden fattar det potentiella offret beslut om:

- Hon/han vill resa tillbaka till sitt ursprungsland och, när en riskbedömning genomförts, ska nödvändiga åtgärder genomföras för detta.

Ü Steg 4: Återvändande

- Hon/han vill stanna i Sverige och då ska nödvändiga åtgärder och tjänster för att tillhandahålla stöd på längre sikt genomföras samt stöd till social inkludering. **Ü Steg 3: Hjälp på längre sikt och social inkludering**
- Hon/han vill samarbeta med den behöriga myndigheten och ansöka om skadestånd. **Ü Steg 5: Straffrättsligt förfarande**

När det gäller barn ska en bedömning göras utifrån barnets bästa för att identifiera en hållbar lösning på sikt.

Viktigt att tänka på!

- *Informera det potentiella offret om stöd/juridiska alternativ och villkor*
- *Bedöm det potentiella offrets behov av stöd och trygghet*
- *Ge det potentiella offret stöd att fatta beslut om sin framtid*
- *Förse det potentiella offret med stöd- och trygghetsåtgärder*
- *Erbjud tolkning om det potentiella offret om det potentiella offret inte behärskar svenska*

Steg 3: Hjälp på längre sikt och social inkludering

ÅTGÄRD 1: GEMENSAMT FRAMTAGANDE AV INDIVIDUELL BEHANDLINGSPLAN

VEM:

- Socialtjänsten i samarbete med alla aktörer som är delaktiga i ärendet, till exempel boendet offret placerats på eller myndigheter i offrets hemland om offret återvänder hem.

VAD:

Det är en plan som beskriver stegen och de relaterade åtgärderna som erbjudits den person som ska ges stöd i enlighet med hennes eller hans behov.

Kontakta Länsstyrelsen i Stockholm för mer information om *Återvändande-programmet Människohandel Prostitution (ÅMP)*.

När det handlar om ett barn ansvarar socialtjänsten för bedömningen av barnets behov av och rekommendationer för kortvarigt och långsiktigt stöd. Dessutom ska socialtjänsten genomföra regelbundna uppföljningar av barnets individuella behandlingsplan.

Beroende på de individuella omständigheterna faller ansvaret för mera långsiktigt stöd och social inkludering på socialtjänsten i Sverige och ursprungslandet. När barnet ska stanna kvar i Sverige tillhandahålls det långsiktiga stödet i enlighet med svensk lagstiftning.

Om ett beslut fattas om att barnet ska återvända till ursprungslandet faller ansvaret för mera långsiktigt stöd och social inkludering på ursprungslandet. IOM Helsingfors i samarbete med socialtjänsten ansvarar för att tillhandahålla information om barnet till ursprungslandet för att garantera barnets bästa och ge stöd för att hitta hållbara lösningar. Eftersom processen för återvändande och möjligheterna att ge stöd för återintegrering varierar beroende på den specifika lagstiftningen och praxis i ursprungslandet går det inte att beskriva ett konkret långsiktigt stöd och process för social inkludering som omfattar alla steg. Länsstyrelsen i Stockholm samordnar processen och stödjer den svenska socialtjänsten, med hjälp av IOM, från fall till fall.

NÄR:

När offret uttrycker en vilja att utveckla en individuell behandlingsplan eller när beslutet om återvändande till ursprungsland fattats.

HUR:

I Sverige ansvarar socialtjänsten för utvecklingen av den individuella behandlingsplanen. Baserat på den information som tillhandahålls av alla aktörer som är delaktiga i ärendet bedömer socialtjänsten behoven och undersöker möjligheterna att uppfylla dessa. Baserat på behoven och de tillgängliga resurserna genomför socialtjänsten den individuella behandlingsplanen för en period av upp till sex månader, beroende på uppehållstillståndets längd.

De behöriga myndigheterna och frivilligorganisationerna diskuterar ärendet med den person som får stöd och tillsammans tar de fram planen, som ska baseras på behov och önskemål. Den person som får stöd ska ges tillräckligt med tid att bedöma de tillgängliga alternativen.

Den individuella behandlingsplanen ska undertecknas av den person som mottar tjänsterna och, om det handlar om ett barn, av respektive företrädare för socialtjänsten. Enbart barnets namnteckning och samtycke är inte tillräckligt. När det handlar om ett barn ska planen utvecklas med hänsyn tagen till barnets perspektiv och socialtjänstens bedömning av barnets bästa. Kommunikationen ska inkludera fullständiga uppgifter om de tillgängliga åtgärderna och tjänsterna, inklusive de rättigheter och skyldigheter som är kopplade till dem.

VAR:

Det långsiktiga stödet och sociala inkluderingen ges antingen:

- I Sverige om personen som får stöd stannar kvar efter betänkanhetid och/eller ett tidsbegränsat uppehållstillstånd.
- I ursprungslandet när den brottutsatte återvänt till sitt hemland.

Ü Steg 4: Återvändande**ÅTGÄRD 2: ANPASSNING OCH SOCIAL INKLUDERING**

VEM:

- Socialtjänsten och frivilligorganisationer, till exempel genom Plattformen Civila Sverige mot människohandel.

VAD:

Det är den process som säkerställer att personen som får stöd har de möjligheter och resurser som krävs för att anpassa sig till sina nya levnadsvillkor och delta i det ekonomiska och sociala livet samt garanteras en rimlig levnadsstandard.

NÄR:

Under den långsiktiga stödfasen i Sverige eller efter återvändandet till ursprungslandet. Om den person som får stöd stannar i Sverige beror varaktigheten för det stöd som ges på längden för uppehållstillståndet, som är beroende av hur länge förundersökningen och domstolsprocessen pågår.

Om den person som mottar stöd ingår i *Återvändandeprogrammet Människo-handel Prostitution* kan stödet för återintegration omfatta de tre första månaderna efter återvändandet till ursprungslandet eller de första tre månaderna efter att stödet har inletts.

HUR:

En gemensam strategi för involverade myndigheter ska användas för att stödja den person som får stöd under alla skeden av implementeringen av den individuella behandlingsplanen. Socialtjänsten ansvarar för implementering av den individuella behandlingsplanen i nära samarbete med involverade myndigheter.

I Sverige:

Under den här fasen genomför den person som får stöd sin individuella behandlingsplan. Den kan omfatta:

- Boende⁹
- ADL-träning (Aktiviteter i dagliga livet)
- Samtalsstöd
- Psykologisk rådgivning
- Gratis juridisk rådgivning och stöd
- Medicinskt stöd
- Socialt stöd och stöd i kontakter med sjukvård
- Språkträning
- Utbildningsaktiviteter
- Praktik, arbetsträning
- Yrkesvägledning
- Stöd med jobbplacering
- Program för att generera inkomster
- Återintegrationsåtgärder i familj/samhälle
- Familjemedling och/eller familjerådgivning (föräldrarådgivning)
- Fritidsaktiviteter
- Ekonomiskt stöd
- Övervakning och utvärdering av ärendet (uppföljning av ärendet)

⁹ Olika typer av boende kan erbjudas beroende på lokalt och kulturellt sammanhang: skyddade gruppboenden, delade lägenheter, andra boendelösningar, familjeplacering.

Den person som ges stöd har rätt till sysselsättning under sin vistelse i Sverige, beroende på önskemål och kompetens. Enligt utlänningslagen (Utlänningslag (2005:716) 5 kap. 15 §) undantas alla brottsoffer, inklusive offer för människohandel, som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd från kravet på arbetstillstånd.

När barn är offer ska ett lämpligt boende ges, till exempel HVB. När offret är ett barn ska det omhändertas genom befintliga regler för skydd av barn som är utan omsorg från föräldrar.

Vad gäller utbildning för barn som inte har uppehållstillstånd i landet har kommuner och skolor möjlighet att ta emot barnen på frivillig grund. Detta innefattar även barnomsorg.

Samarbete över gränserna

När det är nödvändigt ska socialtjänsten, eller andra inblandade myndigheter, i Sverige ge offret stöd med att kontakta behöriga myndigheter i ursprungslandet för överföring av dokument (till exempel skolintyg). I detta syfte bör de behöriga myndigheterna i Sverige etablera och ha en nära samordning med myndigheterna i ursprungslandet.

ÅTGÄRD 3: RÄTTSLIGT STÖD OCH HJÄLP

VEM:

Målsägandebiträden eller enskilda jurister som anlitas individuellt.

När offret är ett barn ska socialtjänsten alltid vara delaktig under olika skeenden vid rättsligt stöd och hjälp.

VAD:

Det handlar om tillhandahållandet av professionellt juridiskt stöd och hjälp till individen, till exempel:

- Att ansöka om att de brott som offret tvingats begå som en följd av att hon/han är utsatt för människohandel avskrivs
- Att förbereda sig inför den rättegång där hon/han kommer att vara vittne
Ü Steg 5: Straffrättsligt förfarande, Åtgärd 2: Stöd före rättegången
- Att delta i rättegången som målsägande **Ü Steg 5: Straffrättsligt förfarande, Åtgärd 3: Stöd under rättegången**
- Att kräva ersättning för den förlust eller skada som förövarna orsakat
Ü Steg 5: Straffrättsligt förfarande, Åtgärd 5: Stöd för ersättningskrav
- Att ansöka om tidsbegränsat uppehållstillstånd

- Att ansöka om asyl
- Att ansöka om att ett utvisningsbeslut dras tillbaka
- Att eventuella skulder friskrivs (lån, sjukvårdsförsäkring)
- Att lämna uppdaterad information om eventuella pågående rättsliga förfaranden

NÄR:

Under mer långsiktigt stöd i Sverige eller före återvändande till ursprungslandet.

HUR:

De berörda tjänstemännen ska:

- Tillhandahålla korrekt information muntligt och (om rimligt) skriftligt på ett språk som individen förstår
- Vara professionella och stöttande
- Respektera sekretessen och inte använda och/eller överföra någon information om den person som får stöd utan hennes/hans samtycke
- Hjälpa till att bedöma de tillgängliga alternativen
- Respektera alla beslut som den person som får stöd fattar med fullständig kännedom om omständigheterna
- Se till att den person som får hjälp har förstått procedurerna och de relaterade följderna
- **När det handlar om ett barn, ha ett barnperspektiv och kommunicera på ett för barnet begripligt sätt och med ett språk som är lämpligt för barnets utvecklingsnivå**

När det handlar om en utländsk person utan identitetshandlingar måste den behöriga myndigheten som bistår i Sverige kontakta ursprungslandets ambassad eller konsulat för att verifiera identiteten och medborgarskapet hos den person som får stöd. **Ambassader och konsulat ska inte kontaktas om den person som får stöd har uttryckt ett önskemål om att ansöka om asyl eller befinner sig i en pågående asylprocess.**

Viktigt att tänka på!

- *Ta fram en individuell behandlingsplan för den person som får stöd*
- *Säkerställ en rimlig levnadsstandard om den person som får stöd har beslutat att stanna i Sverige*
- *Säkerställ en återintegrationsperiod på tre månader om den person som får stöd har beslutat att återvända hem*
- *Erbjud tolkning om det finns behov*

Steg 4: Stöd för frivilligt återvändande (endast relevant för offer med annan nationalitet än svensk)

ÅTGÄRD 1: BESLUTET ATT SÖKA STÖD FÖR FRIVILLIGT ÅTERVÄNDANDE

VEM:

- Involverad aktör (till exempel socialtjänst, frivilligorganisation, Migrationsverket eller polisen)
- Länsstyrelsen i Stockholm

VAD:

Den person som erbjuds stöd fattar beslut om att ta emot stöd för att frivilligt återvända hem, baserat på den information som tidigare tillhandahållits om alternativen och riskerna med att stanna i Sverige, återvända hem eller bosätta sig på annan plats. **Ü Steg 2: Initialt stöd och skydd, Åtgärd 2: Information om juridiska alternativ och förutsättningar**

Återvändandeprocessen i Sverige bedrivs genom Länsstyrelsen i Stockholms program *Återvändandeprogrammet Människohandel Prostitution (ÅMP)*. Programmet är utformat för att stödja den individ som har fattat ett beslut att återvända hem eller bosätta sig på annan plats. Stödet innefattar inte bara den fysiska transporten av offret, utan också åtgärder för att säkerställa att återvändandet är säkert och värdigt. Stödet omfattar:

- Stöd och reseförberedelser inför resan
 - Stöd under resan
 - Stöd vid återintegration i ursprungslandet. Detta kan innefatta att erbjuda ekonomiskt stöd och stöd i annan form för att hjälpa till att ordna boende, utbildning, sysselsättning eller exempelvis medicinska, psykosociala och juridiska tjänster i hemlandet (baserat på individuella behov och tillgång)
- Ü Steg 3: Hjälp på längre sikt och social inkludering, Åtgärd 2: Anpassning och social inkludering**

Besök www.nmtsverige.se för mer information om Länsstyrelsens återvändandeprogram.

NÄR:

När den person som får stöd uttrycker en vilja att återvända till sitt ursprungsland. Detta kan inträffa när som helst under stödperioden.

HUR:

Beslutet att ta emot stöd för att återvända hem ska baseras på tillräcklig och korrekt information och av den återvändande själv.

Med hjälp av ansvarig för ärendet eller annan kontaktperson vid en myndighet eller frivilligorganisation kan den återvändande bedöma sin situation i Sverige, vilja och möjligheter att stanna i landet och möjligheter och begränsningar vid ett frivilligt återvändande. Efter detta kan den återvändande besluta sig för att begära stöd för att återvända hem. Ansökan om stöd för frivilligt återvändande och deltagande i programmet görs via Länsstyrelsen i Stockholm.

Den återvändande har rätt att ändra sig och när som helst under processen avbryta återvändandet. När så är möjligt ska den som är ansvarig för ärendet försöka bemöta all oro och alla frågor som den person som får stöd kan ha när de uppstår för att undvika ett eventuellt avbrytande på grund av otillräcklig eller bristande information.

När offret är ett barn ska hänsyn tas till barnets önskemål, men socialtjänsten fattar det slutgiltiga beslutet. Barnet ska vara helt informerat och rådfrågas under alla skeenden samt erbjudas lämplig rådgivning och stöd. Hänsyn ska också tas till barnets syn på återvändande, bosättning och överföring mot bakgrund av hennes/hans ålder och mognadsnivå.

ÅTGÄRD 2: BEVILJA RÄTT ATT DELTA I ÅTERVÄNDANDEPROGRAMMET MÄNNISKOHANDEL PROSTITUTION

VEM:

- Länsstyrelsen i Stockholm

VAD:

Det handlar om ansökan om stöd för och deltagande i återvändandeprogrammet och att bevilja individen stöd inom ramen för programmet.

NÄR:

När den person som får stöd beslutar sig för att ingå i programmet.

HUR:

Länsstyrelsen i Stockholm diskuterar ärendet med aktuell myndighet/frivilligorganisation och informerar om potentiellt deltagande i programmet.

När den återvändande har beviljats tillgång till stöd ska en ansökan fyllas i. Om ansökan inte kan översättas till den återvändandes språk ska den förklaras noggrant på ett språk den återvändande förstår. Bistå den återvändande med att fylla i och underteckna ansökningsformuläret.

Kontakta Länsstyrelsen i Stockholm för stöd!

ÅTGÄRD 3: ANSÖKNINGSFORMULÄR FÖR ÅTERVÄNDANDEPROGRAMMET MÄNNISKOHANDEL PROSTITUTION

VEM:

- Involverad aktör (till exempel socialtjänsten eller frivilligorganisationer som assisterar offret att ansöka till återvändandeprogrammet)
- Länsstyrelsen i Stockholm
- IOM Helsingfors

VAD:

Det handlar om en process för att fylla i och skicka in en formell ansökan om deltagande i programmet för stöd för frivilligt återvändande och återintegration.

NÄR:

När den återvändande har beviljats tillgång till stödet inom ramen för programmet för frivilligt återvändande och återintegration.

HUR:

Länsstyrelsen i Stockholm informerar IOM Helsingfors om ärendet. Därefter kontaktar IOM Helsingfors den myndighet eller frivilligorganisation som ansvarar för ärendet (till exempel socialtjänst) och begär att ansökningsformuläret för programmet fylls i och undertecknas av offret som ska återvända (se bilagan nedan). Den aktuella myndigheten eller frivilligorganisationen ska bistå den återvändande med att fylla i och underteckna ansökningsformuläret. Om myndigheten eller frivilligorganisationen har problem att fylla i ansökan eller behöver ytterligare förklaringar kan Länsstyrelsen i Stockholm kontaktas för stöd. Ansökan ska noggrant förklaras på ett språk som den återvändande förstår (ansökan är tillgänglig på svenska och engelska). Ansökan ska fyllas i baserat på den information som tidigare samlats in under behovsprövningen **Ü Steg 2, Åtgärd 3 - Behovsprövning** samt den genomförda riskbedömningen **Ü Steg 1 Åtgärd 3 - Riskbedömning**. Den ifyllda ansökan, som undertecknats av den person som får stöd, ska skickas tillsammans med bifogade dokument som krävs till IOM Helsingfors via e-post eller fax.

Se bilaga: Återvändandeprogrammet Människohandel Prostitution – Ansökningsformulär för vuxna och ensamkommande barn

Viktigt att tänka på!

- Informera den person som får stöd om återvändandeprogrammet
- Ge individen stöd för att ansöka om att ingå i återvändandeprogrammet
- Erbjud tolk vid behov
- Kontakta Länsstyrelsen i Stockholm för stöd under alla skeden av återvändandeprocessen

Steg 5: Straffrättsligt förfarande

ÅTGÄRD 1: FÖRUNDESRÖKNING

VEM:

- Åklagare och polis, efter att en anmälan om människohandel gjorts
- Målsägandebiträde, företrädare för socialtjänsten, företrädare för frivilligorganisation och/eller ett boende
- När det handlar om ett barn ska en företrädare för socialtjänsten alltid vara närvarande

VAD:

En brottsutredning, eller förundersökning, syftar till att utreda om ett brott har begåtts, av vem eller vilka och till att samla bevis som talar för eller mot de misstänkta skuld. Det är mycket viktigt att brottsrubriceringen anges som människohandel när en brottsanmälan görs till polisen.

NÄR:

En förundersökning ska inledas så snart det finns anledning att anta att ett brott som faller under allmänt åtal har begåtts, oavsett om det finns en anmälan från ett brottsoffer eller inte.

HUR:

En förundersökning består av olika komponenter, såsom spaningsiakttagelser, förhör med vittnen, målsägare, misstänkta eller andra personer som kan lämna information i ärendet, teknisk bevisning och så vidare. En mycket viktig del i förundersökningen är förhöret med målsägaren.

Inför förhör med målsäganden (den brottsutsatte) bör denne underrättas om det rättsliga förfarandet och om brottsoffrets ställning i en brottmålsprocess.

Brottsoffer som ska höras av rätten och som inte förstår eller talar svenska har rätt till kostnadsfri tolkning och översättning under rättegången. Se **Förundersökningskungörelsen**.¹⁰

Vid pågående förundersökning råder förundersökningssekretess vilket kan upplevas som försvårande för samverkan då socialtjänsten inte kan få all – eller använda sig av all – information av polis. Socialtjänsten kan stämma av med polisens utredare om vilken information i ärendet man kan ta del av.

¹⁰ FUK 14 a § En utlänning som kan beviljas ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen (2005:716) ska av förundersökningsledaren underrättas om den möjligheten. Förordning (2007:321).

ÅTGÄRD 2: STÖD FÖRE RÄTTEGÅNGEN

VEM:

- Socialtjänsten i samarbete med ansvariga på boende
- Målsägandebiträde, eventuell stödperson, en psykolog (eller samtalskontakt) och en tolk
- Polisen
- Åklagare

Obs! Det rekommenderas att så få personer som möjligt är delaktiga i processen.

Om offret är ett barn och saknar förälder ska domstolen på åklagarens begäran utse en särskild företrädare för barnet.¹¹ Företrädaren ska vara en advokat, en jurist vid en advokatbyrå eller annan person som är lämplig för uppgiften.¹² Företrädaren skyddar barnets intressen under förundersökningen och rättegången.

VAD:

Det är ett förfaringsätt för att säkerställa att den person som får stöd och som agerar som målsägande i ett straffrättsligt förfarande har fått information om följande alternativ:

- Skyldighet att delta i domstolsförhandlingarna
- Rätt att få juridisk rådgivning
- Rätt att företrädas av ett målsägandebiträde (utan kostnad)
- Ha tillgång till fullgod tolkning
- Rätt att åtföljas av en stödperson i domstolen
- Möjlighet att höras utan att gärningsman är närvarande i rättssalen, även om denne alltid kan höra vittnesmålet
- Möjlighet att inte avslöja namn och personlig identitet för allmänheten
- Rätt att inte besvara vissa frågor om egen brottslighet
- Rätt att begära ersättning för sin inställelse
- Rätt att begära skadestånd
- Möjlighet att i vissa delar ha rättegång bakom stängda dörrar
- Rätt att företrädas av en advokat som målsägandebiträde

¹¹ Lag (1999:997) om särskild företrädare för barn. 3 § En särskild företrädare ska, i stället för barnets vårdnadshavare, som ställföreträdare ta till vara barnets rätt under förundersökningen och i efterföljande rättegång. Företrädaren får dock inte väcka åtal och får inte heller väcka någon skadeståndstalan utan att ett allmänt åtal har väckts.

¹² Lag (1999:997) om särskild företrädare för barn. 5 § Till särskild företrädare får en advokat, en biträdande jurist på advokatbyrå eller någon annan förordnas. Endast den får förordnas som på grund av sina kunskaper och erfarenheter samt personliga egenskaper är särskilt lämplig för uppdraget.

Målet med den förberedande fasen är också att säkerställa att brottsoffret är:

- Medveten om vilket värde lämnade uppgifter har i rättegången och dess möjliga följder
- Medveten om rollerna för de olika personer som deltar i rättsprocessen
- Medveten om, där det är tillämpligt, att alla uppgifter som förs in i en rättegång kan bli offentliga
- Medveten om vilket stöd personen kan erhålla efter avslutad rättsprocess

NÄR:

I så god tid som möjligt före rättegången.

VAR:

I en trygg och bekväm miljö och i vissa fall där rättegången äger rum.

HUR:

Målsäganden förses muntligen och (i den utsträckning det är möjligt) skriftligen med all nödvändig information för att kunna delta i rättegången.

Hon/han kan få besöka domstolen före rättegångsdatumet för att bekanta sig med byggnaden och rättssalen. Om möjligt kan den person som får stöd få sitta på vittnesplatsen medan den medföljande personen går igenom hur rättegångsprocessen kommer att genomföras.

Målsäganden kommer att informeras om var man ska träffas på rättegångsdagen och om eventuella ledsagarprocedurer.

Om målsäganden återvänt till sitt hemland innan rättegången, förbereds hon/han i hemlandet på begäran av ansvarig åklagare eller domare i Sverige, innan rättegången äger rum. Det kan även vara möjligt att målsäganden infinner sig i en domstol i hemlandet och hörs av domstolen i Sverige över videolänk.

Begäran skickas till behörig myndighet i landet där offret har sin hemvist.

ÅTGÄRD 3: STÖD UNDER RÄTTEGÅNGEN

VEM:

- Polis, åklagare, målsägandebiträde i samarbete med ansvarig för ärendet från det skyddade boendet och en tolk
- Ytterligare stöd kan erbjudas av till exempel Mikamottagningarna i storstäderna och frivilligorganisationer

VAD:

Ge information, samt psykologiskt och juridiskt stöd för att minimera risken för att det potentiella offret utsätts för ett nytt trauma på grund av hennes/hans deltagande i rättegången. Offret måste känna sig tryggt och kunna avge sin berättelse.

NÄR:

Under rättegången.

HUR:

Exempel på stöd under rättegången:

- Fysiskt skydd för offret
- Möjlighet för offret att höras utan att förövaren är närvarande i rättssalen, även om förövaren alltid kan ha medhörning av vittnesmålet
- Inspelning av vittnesmål så att offret inte personligen behöver närvara eller åtminstone inte konfronteras med förövaren (till exempel videovittnesmål, intern-tv, användning av skärmar, avge vittnesmål i annat rum, förhandling bakom lyckta dörrar under del av rättegången)
- Ledsagning av offret/vittnet till, i och från domstolen
- Undvika kontakt med förövaren (och i den utsträckning det är möjligt även vänner och andra kontakter) när man går in i byggnaden (till exempel användning av sidoingång eller separat väntrum)
- Om förutsättningar finns kan åklagaren utfärda ett kontaktförbud som förbjuder kontakt mellan den åtalade och brottsoffret
- Tillhandahålla stödpersoner (till exempel släkting, företrädare för en förening/grupp som skyddar brottsoffrets intressen) som följer med målsägaren till domstolen
- För vissa känsliga uppgifter (till exempel livshistoria, namn och foto på offret/vittnet) kan sekretess gälla om nödvändigt
- Om det finns en allvarlig hotbild mot offret/vittnet kan det övervägas om vittnesmål via videolänk bör genomföras

Målsägande- och vittnesförhör med barn under 15 år presenteras i domstolen i form av en videospelning, baserad på de polisförhör som genomförs på barnahus eller liknande. Barnahus är platser där polis, socialtjänst, barnläkare och psykologer från barn- och ungdomspsykiatri gemensamt arbetar med barn som är offer för våld och sexuellt utnyttjande. Barnahus finns i hela Sverige.

Domstolen kan också besluta att en rättegång med barn under 15 år ska ske bakom lyckta dörrar. Barn över 15 år som är offer avger som regel sina berättelser på plats i domstolen.

ÅTGÄRD 4: STÖD EFTER RÄTTEGÅNGEN

VEM:

- Socialtjänsten i samarbete med andra myndigheter eller aktörer (till exempel boende) **Ü se Steg 3: Hjälp på längre sikt och social inkludering**
- Om säkerhetsåtgärder måste vidtas utförs de av polis i dialog med involverade myndigheter eller aktörer

VAD:

Det är det stöd som erbjuds individen när det rättsliga förfarandet är över. Beroende på det önskemål hon/han själv uttryckt, den riskbedömning som utförts och de juridiska möjligheter som är tillgängliga kommer offret/vittnet att:

- Stanna i destinationslandet **Ü se Steg 3: Hjälp på längre sikt och social inkludering**
- Återvända till hemlandet **Ü se Steg 4: Återvändande**

För att kunna garantera individens säkerhet kan ytterligare säkerhetsåtgärder behöva genomföras efter rättegången.

NÄR:

Efter rättegången, och när det gäller säkerhetsåtgärder, så länge som offrets säkerhet äventyras.

HUR:

Om det är nödvändigt att vidta ytterligare skyddsåtgärder för att skydda offret ska en ny riskbedömning utföras och riskhanteringsplanen revideras av polisen i samarbete med socialtjänsten.

Offret ska ge sitt skriftliga samtycke till en eventuell ny plan och ska i rimlig tid informeras om eventuella förändringar som uppstår (till exempel att förövaren frigges från fängelset).

ÅTGÄRD 5: STÖD FÖR ERSÄTTNINGSKRAV

VEM:

- Målsägandebiträde eller åklagare, på begäran av brottsoffret. Socialtjänst och/eller Mikamottagningarna kan också vara till hjälp
- Enligt Förundersökningskungörelsen har Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten skyldighet att underrätta målsäganden om att åklagaren under vissa förutsättningar kan föra talan om enskilt anspråk (skadestånd) med anledning av brott och om möjligheterna för målsäganden att få brotts-skadeersättning. I samband med underrättelserna bör också på lämpligt sätt upplysning lämnas om de regler som gäller för handläggning av sådana

anspråk. För det fall målsäganden har ett målsägandebiträde ska denne hjälpa till med anspråket. Brottsoffermyndigheten kan också kontaktas för information om skadestånd och brottsskadeersättning

I vissa brottmål kan domstolen utse en särskild företrädare för ett barn som hjälper till med begäran om skadestånd.

VAD:

Under rättegången kan ett brottsoffer kräva skadestånd från den åtalade gärningsmannen. Skadeståndet kan till exempel avse ersättning för de skador som gärningsmannen orsakat men också kostnader för inkomstförluster. Sådan talan förs av ett målsägandebiträde.

Frågan om skadestånd provas vanligen av domstolen i samband med den rättegång som handlar om brottet.

NÄR:

Under domstolsprocessen.

Samarbete över gränserna

Ett brottsoffer som kommer från ett annat land kan kräva skadestånd även efter det att hon/han har återvänt till sitt hemland. I ett sådant fall ska stödet för att söka ersättning också ordnas genom de tillgängliga internationella kontaktmekanismerna.

HUR:

Offret eller behörig myndighet i ursprungslandet kontaktar då målsägandebiträde som kräver skadestånd från förövaren under domstolsförfarandet, efter samråd med brottsoffret. Domstolen fattar beslut om det belopp som offret ska ha i skadestånd. Efter en fällande dom kan brottsoffret få viss hjälp med att få sitt skadestånd från Kronofogden. Om gärningsmannen saknar tillgångar kan brottsoffret ansöka om brottsskadeersättning från Brottsoffermyndigheten. En ansökan om brottsskadeersättning ska vanligtvis göras senast tre år från att det rättsliga förfarandet avslutats. Det är också möjligt att få brottsskadeersättning om gärningsmannen är okänd och polisens förundersökning lagts ned.

Offret ska:

- Vara helt informerad om sin rätt till ersättning och om det nödvändiga domstolsförfarande det medför
- Vara garanterad kostnadsfri rättshjälp under det rättsliga förfarandet
- Få psykologiskt stöd under hela förfarandet

Viktigt att tänka på!

- *Informera den person som får stöd om undersökningsprocessen*
- *Förse den person som får stöd med nödvändig information och säkerhetsåtgärder före rättegången*
- *Förse den person som får stöd med psykologiskt stöd och fysiskt skydd under rättegången*
- *Stöd offret med att begära ersättning*
- *Tillhandahåll tolkning om nödvändigt*

Bilagor

**Ansökan om
tidsbegränsat uppehållstillstånd eller betänketid
med stöd av 5 kap. 15 § utlänningslagen (2005:716)**

Förundersökningsledare kan använda denna blankett för ansökan om tidsbegränsat uppehållstillstånd eller betänketid i brottmål enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen.

En utlänning kan beviljas ett tidsbegränsat uppehållstillstånd om minst sex månader om det behövs för att förundersökning eller huvudförhandling i brottmål ska genomföras, om utlänningen är villig att samarbeta med de brottsutredande myndigheterna och har brutit förbindelsen med de personer som är misstänkta för brott som förundersökningen gäller. En utlänning kan även beviljas ett tidsbegränsat uppehållstillstånd om 30 dagar för betänketid för att kunna återhämta sig och ta ställning till om han eller hon vill samarbeta med de brottsutredande myndigheterna.

Ett uppehållstillstånd som beviljats enligt denna lag kan förlängas.

Ansökan som måste skrivas under och skannas ska **skickas via mejl till visa.app@migrationsverket.se** eller **fax nr 011-23 98 39**. Migrationsverket kommer att skicka beslutet till förundersökningsledarens e-postadress och till berörd person.

Mer information hittar du på vår webbplats migrationsverket.se

- Ansökan om uppehållstillstånd i minst sex månader
 Ansökan om uppehållstillstånd för betänketid i 30 dagar

Personuppgifter

Den som ansökan gäller för

Efternamn	Förnamn	Dossierium
Födelsedatum (år, månad,dag)	Medborgarskap	
Postadress	E-postadress	

Brottet

- Misstänkt människohandel Annat brott

Redogör för bakgrunden till ansökan. Ange även tiden för ansökan, eventuellt hinder mot den allmänna ordningen och säkerheten m.m.

Förundersökningsledare

Efternamn	Förnamn	Telefonnummer
Myndighet	E-postadress	
Ort och datum		Namnunderskrift

Bilagor som ska skickas med ansökan

Kopior av pass eller annan id-handling

Länsstyrelsen Stockholm
Avdelningen för tillväxt
Telefon: 010-223 10 00
www.lansstyrelsen.se/stockholm